

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри обліку і оподаткування Західноукраїнського національного університету
Омецінської Ірини Ярославівни
на дисертаційну роботу
Пушкаря Михайла Романовича
на тему «Інформаційне поле управлінського обліку», подану на здобуття
ступеня доктора філософії
за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Глобальні трансформації, інтенсивна конкурентна боротьба, криза в економіці посилюють вимоги до ведення бізнесу та вимагають від суб'єктів господарювання прийняття оперативних рішень щодо їхньої діяльності. Важливою передумовою для прийняття обґрунтованих рішень та вдосконалення стратегічного та оперативного управління є наявність якісного інформаційного забезпечення про всі явища та процеси, що відбуваються на підприємстві. Управлінський персонал потребує формування такої інформації, яка б дозволила забезпечити швидке реагування на зміни кон'юнктури ринку, розвиток технологій, а також оптимізацію бізнес-процесів, впровадження політики ресурсозбереження, вирішення стратегічних завдань підприємства. Високоєфективною системою інформаційного забезпечення, яка характеризується постійним удосконаленням, відкритістю до змін та гнучкістю є управлінський облік.

Зростаючі потреби системи управління, постійні зміни у зовнішньому і внутрішньому середовищах діяльності підприємств, масштабна інформатизація суспільства та бізнесу, стрімкий розвиток інформаційних технологій вимагають нових підходів до розширення можливостей інформаційного поля управлінського обліку. Детальне дослідження всіх складових інформаційного поля управлінського обліку з ґрунтовним вивченням комунікаційних процесів між інформаційною системою підприємства та системою управління дозволить не лише формувати якісну інформацію, яка охоплює всі напрями та сфери діяльності підприємства: від виробничих процесів до управління ризиками, а й

намітити шляхи розвитку облікової науки. З огляду на вищезазначене, дисертаційна робота Пушкаря Михайла Романовича на тему «Інформаційне поле управлінського обліку» є актуальною та своєчасною.

Дисертаційна робота виконана відповідно до планів науково-дослідних робіт Західноукраїнського національного університету, зокрема за держбюджетною темою «Домінанти управлінського обліку в умовах діджиталізації для забезпечення економічної безпеки» (державний реєстраційний номер 0123U101580), а також за науково-дослідними темами «Сучасні тренди в обліковому управлінні бізнесом» (номер державної реєстрації 0121U111671) та «Управління та адміністрування: локальні та глобальні проблеми розвитку обліку, аудиту та економічної експертизи» (номер державної реєстрації 0120U103794). В межах зазначених тем автором сформульовано рекомендації щодо організації управлінського обліку й удосконалено теоретичні та практичні положення управлінського обліку в умовах діджиталізації на основі новітньої облікової парадигми для забезпечення економічної безпеки України.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційної роботи обґрунтовані, достовірні й аргументовані, що підтверджується ґрунтовним аналізом наукових публікацій вітчизняних і зарубіжних вчених, даних інформаційно-аналітичних видань, а також власними розробками автора з використанням сучасних методів дослідження. У процесі дослідження застосовано діалектичний метод пізнання з використанням таких методів: спостереження – для встановлення характеристик об'єктів та уявлень про них; системний – при визначенні взаємодії, структури, ієрархії об'єктів, їх зв'язку з середовищем; групування й узагальнення, аналізу та синтезу – при удосконаленні структури інформаційної системи підприємства, дослідженні змін середовища бізнесу та їх впливу на структуру інформаційних ресурсів; аналогії – для порівняння та встановлення схожості з іншими об'єктами; кібернетичний метод – при визначенні характеристик та поведінки об'єктів в

інформаційному полі управлінського обліку; абстракції, дедукції та індукції – при дослідженні властивостей та закономірностей інформаційного поля; моделювання – для заміни оригіналу об'єкта дослідження його макетом при визначенні сутності процесу зв'язків та взаємодії окремих елементів досліджуваних процесів; прогнозування – для передбачення розвитку об'єктів та перспектив на основі експертних оцінок; логіки – для встановлення причино-наслідкових зв'язків між інформацією і якістю управлінських рішень.

Новизна наукових положень і отриманих результатів дисертації.

Наукова новизна одержаних у дисертаційній роботі Пушкаря М. Р. результатів полягає в розвитку теоретичних та науково-методичних положень щодо формування інформаційного поля управлінського обліку з метою розширення облікової інформації для менеджменту, що суттєво впливатиме на обґрунтованість та ефективність управлінських рішень і досягнення фінансової стабільності підприємства. Сформульовані у дисертаційній роботі наукові положення, висновки та рекомендації характеризуються науковою новизною, мають достатній ступінь обґрунтованості, теоретичну й практичну цінність. До найбільш значущих здобутків автора можна віднести наступні:

- визначено роль та значення інформаційного поля в подальшому розвитку системи обліку, під яким запропоновано розуміти частину зовнішнього і внутрішнього середовищ (об'єкти, явища, процеси, взаємодія між ними) та персонал, що активно впливає на них, породжуючи факти господарської діяльності, комбінуючи та агрегуючи їх в інформаційні ресурси для підтримки рішень менеджерів, спрямованих на досягнення мети підприємства;

- розвинуто теорію управлінського обліку на основі філософського підходу та врахування надбань інших наук – інформатики, кібернетики, психології, економічної теорії, менеджменту тощо;

- запропоновано концепцію управлінського обліку, в основу якої покладено категорію «інформаційне поле» та удосконалено кібернетичну модель управління підприємством в розрізі рівнів управління;

– покращено структуру облікового апарату в частині управлінського обліку з виділенням функцій: розробка організації обліку та аналізу; моніторингу внутрішнього і зовнішнього середовищ; управлінського обліку та внутрішнього контролю; інформаційних технологій; сервісного обслуговування користувачів;

– удосконалено існуючу модель управлінського обліку, яка охоплює операційну діяльність, процеси кругообігу засобів підприємства, бізнес-процеси та окремі рівні управління;

– обґрунтовано процес отримання та визначення змісту інформаційних ресурсів на основі розкриття додаткових фактів з метою формування показників, які можуть бути корисними для економічної безпеки бізнесу (показники роботи відділів управління про бізнес-процеси, використання робочого часу, заробітна плата, витрати і доходи, продуктивність праці, використання устаткування тощо);

– розвинуто організаційні аспекти управлінського обліку і методик у перетворення фактів господарської діяльності на інформаційні ресурси для менеджменту (виділено центри витрат і сфери відповідальності за використання ресурсів підприємства, процес організації контролю бізнес-процесів за центрами витрат);

– удосконалено систему засобів вимірювання фактів господарської діяльності залежно від виду економічної діяльності та масштабів виробництва з метою визначення синергетичного ефекту.

Структура дисертаційної роботи. Дисертаційна робота Пушкаря М. Р. має традиційну структуру та складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації викладено на 250 сторінках; обсяг основного тексту становить 194 сторінки. Список використаних джерел налічує 227 позицій та наведений на 19 сторінках. Робота містить 11 додатків, які розміщені на 23 сторінках. Оформлення дисертаційної роботи відповідає Вимогам до оформлення дисертації,

затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40.

Розділи дисертаційної роботи є структурованими, систематизованими, взаємопов'язаними та забезпечують реалізацію мети й вирішення завдань дослідження, що підтверджується науковою новизною та представленими висновками.

У дисертаційній роботі простежується авторський стиль. Робота підготовлена діловою українською мовою з використанням наукової фахової термінології.

Практичне значення результатів дослідження. Наукова новизна, висновки та пропозиції мають достатній рівень наукової обґрунтованості, теоретичне та практичне значення. Результати дослідження будуть цінними для функціонування ефективної системи управлінського обліку на підприємстві та використання потенціалу інформаційного поля з метою розробки стратегій розвитку підприємства та прийняття поточних управлінських рішень, а також посилення здатності більш ефективно реагувати на зміни як у внутрішньому, так і зовнішньому середовищах підприємства.

Окремі пропозиції автора отримали практичне застосування в діяльності: Акціонерного товариства «Тернопільський радіозавод «ОРІОН» (довідка про впровадження № 354/444 від 22.05.2023 р.), Товариства з обмеженою відповідальністю «Тернопільський завод металоконструкцій «СТАЛЬ» (довідка про впровадження № 78 від 25.04.2023 р.), Приватного підприємства «ПАТМОС» (довідка № 383 від 31.05.2023 р.). Теоретичні положення та науково-практичні рекомендації автора використовуються у навчальному процесі Західноукраїнського національного університету при викладанні дисциплін: «Фінансовий облік», «Управлінський облік», «Контроль і аудит», «Методологія наукових досліджень» (довідка №126-28/1864 від 07.09.2023 р.)

Повнота висвітлених наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. Теоретичні та прикладні положення, висновки та рекомендації повною мірою відображено у 16 наукових працях, з яких 3 статті

у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»), одноосібний розділ у колективній монографії та 12 наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації. Загальний обсяг наукових праць 11,4 друк. арк., особисто автору належить 11,1 друк. арк.

Основні положення і результати наукового дослідження обговорювались й отримали позитивну оцінку на 7 міжнародних та 4 всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Викладені в роботі положення наукової новизни, отримані практичні результати, сформульовані висновки й рекомендації одержані дисертантом особисто. Дисертація та опубліковані праці, у яких висвітлені основні наукові результати, не містять порушень академічної доброчесності.

Відповідність дисертації паспорту спеціальності. Дисертаційна робота Пушкаря М. Р. на тему «Інформаційне поле управлінського обліку» за змістом відповідає спеціальності 071 «Облік і оподаткування» в галузі знань 07 «Управління та адміністрування» та вимогам, встановленим постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, його наукову новизну, теоретичну та практичну значимість, в роботі мають місце окремі положення, що носять дискусійний характер:

1. Представлена на рис. 1.6. (с. 65) концепція управлінського обліку потребує уточнення. Так, не зрозуміло зі змісту роботи, що автор розуміє під принципами операційного обліку та не конкретизовано об'єкти і суб'єкти інформаційного поля, які на схемі варто було б поєднати з інформаційним полем управлінського обліку, а не з принципами обліку.

2. Дисертантом у науковій новизні зазначено, що ним «удосконалено існуючу модель управлінського обліку, якою передбачена організація обліку витрат в грошовому вимірнику, доповнивши її обліком витрат не лише в грошовій формі, а й натуральній на основі нормування ресурсів» (с. 19). Так як однією з основних особливостей управлінського обліку є використання при формуванні інформації натуральних показників, то необхідно було б конкретизувати, які саме натуральні показники, відмінні від відомих на даний час, пропонує автор до застосування в системі управлінського обліку.

3. Важко погодитися з автором щодо висловленої позиції про доцільність оприлюднення управлінської звітності для широкого кола осіб (с. 129-133) та про підготовку інформації управлінського обліку як на запит менеджерів, так і для зовнішніх користувачів (рис. 1.11, с. 86). Публічність деякої інформації управлінського обліку (наприклад, у звіті про управління), є винятком, а не правилом. Втрата конфіденційності інформації може викликати значні ризики для підприємства. Так, розголошення конфіденційної інформації про стратегії розвитку, конкурентні переваги, виробничі процеси, тимчасові фінансові труднощі, може суттєво ослабити конкурентні позиції підприємства.

4. Серед функцій організаційної служби обліку (бухгалтерії) автор виділяє функцію «розробка методології та організації обліку та аналізу», яка зокрема включає допомогу працівникам інформаційних служб з організації роботи у відповідності до наукових розробок (с. 19; с.157). Обліковий персонал підприємства не належать до категорії наукових працівників, тому делегування їм обов'язків з розробки методології обліку та вивчення наукових розробок є недоречним.

5. На с. 177 проведено аналіз позицій фахівців щодо корисності фінансової звітності. Однак не вказано методику збору цих даних та автора даного дослідження, що ставить під сумнів об'єктивність отриманих результатів.

Разом з тим, зазначені зауваження та дискусійні моменти не зменшують наукової і практичної цінності результатів дисертаційної роботи Пушкаря Михайла Романовича та не впливають на загальну позитивну її оцінку.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Пушкаря Михайла Романовича на тему «Інформаційне поле управлінського обліку» є завершеним, структурованим, самостійним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему з дотриманням принципів академічної доброчесності. Робота характеризується високим рівнем теоретичної і практичності значущості та відповідає темі дисертації. Мета дослідження досягнута, поставлені завдання вирішені, представлені наукові результати в сукупності забезпечують нове вирішення наукового завдання, що полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробці науково-методичних рекомендацій щодо формування інформаційного поля управлінського обліку. Публікації здобувача відображають зміст основних наукових результатів та висновків.

Дисертаційна робота відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), а її автор – Пушкар Михайло Романович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування».

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Західноукраїнського
національного університету

Ірина ОМЕЦІНСЬКА

